

PERUSJOULUN TULEVAISUUSDIALOGIT, SYKSY 2024
Kouvola, Lahti, Rovaniemi, Kuopio, Kirkonummi
OPPIVA-verkosto, Opinkirjo ja Suomen Vanhempainliitto

OPPIMINEN JA PERUSTAIIDOT
Tiivistys MRJ/Opinkirjo

Syksyn 2024 Dialogien sisällön tiivistys

Lokakuussa 2024 käytiin peruskoulun tulevaisuusdialogia viidellä paikkakunnalla. Oppiminen ja perustaidot -teemasta käydyissä dialogeissa tulevaisuuden peruskoulusta luotiin visio, jossa lapsen hyvinvointi, yksilöllisyys ja yhteisöllisyys ovat oppimisen perusta. Koulu nähtiin paikkana, joka ei ainoastaan anna tietoa, vaan rakentaa merkityksellisen ja turvallisen ympäristön, jossa jokainen lapsi voi kasvaa täyteen potentiaaliinsa: Oppiminen ei ole pelkkää tiedon siirtämistä opettajalta oppilaalle, vaan vuorovaikutteista, kokemuksellista ja elämänläheistä toimintaa, jossa oppilas saa mahdollisuuden oivaltaa ja ymmärtää.

Keskustelijat ymmärsivät oppimisen merkityksen löytämisenä: oppimisen tulisi sitoa opittava asia oppilaan omaan elämään ja kokemuksiin. Koulun tehtävänä olisi auttaa oppilaita tunnistamaan vahvuutensa ja löytämään oma tapansa oppia. Jokainen lapsi on yksilö. Siksi koulun tulisi tarjota joustavia ja monipuolisia oppimispolkuja, jotka tukevat erilaisia lahjakkuuksia ja oppimistyyylejä. Tämä vaatisi opettajilta herkkyyttä kohdata oppilas sellaisena kuin hän on, ja myös koululta rohkeutta uudistua.

Oppimisen ympäristönä koulu ei kuitenkaan ole ainoa paikka. Sitä tapahtuu kaikkialla: kotona, luonnossa, yhteisössä ja digitaalisissa ympäristöissä. Koulun olisi kuitenkin säilytettävä paikkansa turvallisena yhteisön keskuksena, jossa oppilaat voivat kohdata toisiaan, jakaa kokemuksiaan ja rakentaa yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys nimettiin oppimisen päämääräksi: Koulu opettaa lapsille, miten olla ihminen ihmisten joukossa: miten kuunnella, keskustella, ymmärtää ja rakentaa yhdessä. Koulussa jokaisen oppilaan tulisi oppia tuntemaan omat vahvuutensa ja arvostamaan muita sellaisina kuin he ovat. Empatia, yhteistyö ja vuorovaikutus ovat taitoja, joita ilman yhteiskunta ei voi toimia.

Oppilaiden hyvinvoinnin on oltava keskustelijoiden mukaan tulevaisuuden peruskoulun kulmakivi. Kiireetön ilmapiiri, psykologinen turvallisuus ja yksilöllinen tuki varmistavat, että jokainen lapsi voi kasvaa rauhassa. Koulu ei ainoastaan anna tietoja ja taitoja, vaan myös opettaa lapsille, kuinka huolehtia itsestään, hallita aikaa ja löytää tasapaino elämässään. Hyvinvointiin kuuluu myös fyysinen aktiivisuus, ja siksi liikunnan ja luonnossa olemisen on oltava osa koulupäivää.

Teknologialla on rooli tulevaisuuden koulussa välineenä, ei päämääränä: Teknologia voi tarjota yksilöllisiä oppimistyökaluja ja laajentaa oppimisen mahdollisuuksia, mutta se ei saa syrjäyttää inhimillistä vuorovaikutusta. Teknologian rinnalla koulun on varmistettava, että lapset oppivat käyttämään digitaalisia välineitä vastuullisesti ja arvioimaan tietoa ja väittämiä kriittisesti. Oppilaista tulee kasvattaa myös vastuullisia mediasisältöjen tuottajia, jotka eivät tietoisesti halua lisätä ja jakaa mis- tai disinformaatiota.

Kestävä kehitys on tulevaisuuden koulun arvojen ytimessä. Oppilaille on annettava valmiudet ymmärtää ympäristön ja yhteiskunnan keskinäisiä riippuvuuksia, arvioida niitä kriittisesti ja toimia itse vastuullisesti. Koulun on johdatettava lapsia kohti maailmaa, jossa he voivat olla paitsi osa ratkaisua, myös tulevaisuuden rakentajia. Globaalit kansalaistaidot ja ekologinen tietoisuus eivät ole vain oppiaineita, vaan koko koulun toiminnan läpäiseviä periaatteita.

Koulun on opetettava lapsille, miten oppia. Itseohjautuvuus, kriittinen ajattelu ja luova ongelmanratkaisu ovat taitoja, joita tarvitaan muuttuvassa maailmassa. Tulevaisuuden koulusta valmistuu oppilaita, joilla on kyky ja halu jatkaa oppimista läpi elämänsä. Koulu ei anna vain tietoa, vaan myös rohkeutta kohdata maailma ja sen haasteet avoimin mielin. Tulevaisuuden peruskoulu on elämänläheinen, inhimillinen ja joustava oppimisen kehto, jossa jokainen lapsi saa löytää itsensä, vahvuutensa ja paikkansa maailmassa. Koulu auttaa lapsia elämään tässä ja nyt, kokonaisina ja hyvinvoivina yksilöinä.

Nykyisen peruskoulun peruskivet, jotka on säilytettävä tulevaisuuden kouluun

Keskustelijat listasivat seuraavat tekijät, joiden tulee säilyä peruskoulun periaatteina tulevaisuudessakin:

1. **Maksuton koulutus ja tasa-arvoisuus:** Peruskoulu on maksuton. Se antaa yhdenvertaiset oppimisen mahdollisuudet kaikille lapsille riippumatta heidän taustastaan,
2. **Perustaitojen opetus:** Lukutaito, kirjoitustaito ja muut perustaidot, kuten matemaattiset ja käytännön elämänhallintataidot, ovat keskeisiä myös tulevaisuuden peruskoulussa
3. **Yhteisöllisyys ja turvallinen ympäristö:** Koulu nähdään turvallisena paikkana, jossa oppilaat voivat kasvaa ja kehittyä sekä oppia toimimaan osana yhteisöä.
4. **Opettajien korkea ammattitaito:** Opettajien ammattitaitoon tulee jatkossakin panostaa.
5. **Monipuolisuus opetuksessa:** Laajaa oppiaineiden kirjoa arvostettiin. Niiden ajatellaan tukevan oppilaiden kokonaisvaltaista kehitystä.
6. **Inhimillisuus ja oppilaiden kohtaaminen:** Henkilökohtainen vuorovaikutus oppilaiden ja opettajien välillä on olennainen osa koulujen toimintakulttuuria.

KÄSITYKSET OPPIMISESTA

Keskustelijat hahmottivat oppimisen laaja-alaisena, yksilöllisenä ja yhteisöllisenä prosessina, jossa keskeistä on erityisesti:

1. **Merkityksellisuuden löytäminen:**

Oppiminen on tärkeän ja relevantin tiedon omaksumista, jonka oppilas kokee liittyvän hänen omaan elämäänsä. Tämän yhteyden löytäminen on tärkeää, koska se on oppimismotivaation perusta ja luo pohjan syväoppimiselle.

2. **Yksilöllinen ja yhteisöllinen prosessi:**

Jokaisella on oma tapansa oppia. Oppimisprosessissa on huomioitava yksilölliset vahvuudet ja tarpeet. Yhtä tärkeää on kuitenkin, että peruskoulu luo puitteet, jossa oppiminen tapahtuu osana ryhmää ja muiden kanssa opittavaa reflektoiden.

3. Elinikäistä kehittymistä:

Oppiminen ei rajoitu vain kouluun ja kouluvuosiin, vaan se jatkuu läpi elämän ja kaikissa ympäristöissä, joissa ihminen elää.

4. Vuorovaikutuksen ja tunteiden merkitys:

Sosiaaliset taidot, vuorovaikutus ja tunnetaidot tulevat olemaan tulevaisuudessa nykyistäkin tärkeämpiä.

OPPIMISEN YMPÄRISTÖT

Tulevaisuuden peruskoulussa pitäisi keskustelijoiden mukaan ottaa huomioon, että oppimista tapahtuu monissa ympäristöissä. Koulun tulisi huomioida nämä kaikki ympäristöt ja hyödyntää niiden tuomia potentiaaleja. Esiin nostettiin esimerkiksi seuraavat oppimisen ympäristöt:

1. Koulu ja luokkahuoneen ulkopuolella:

- Koulu toimii tärkeänä oppimisympäristönä, mutta oppimista tapahtuu myös koulun ulkopuolella: arjessa, harrastuksissa, ym.
- Kokemuksellinen oppiminen, kuten leikit, projektit ja käytännön työ, ovat tärkeitä oppimisen konteksteja.

2. Yhteisössä ja luonnossa:

- Oppimisen ympäristöt ulottuvat yhteisön ja luonnon piiriin, jolloin oppiminen liittyy erilaisiin ilmiöihin, ympäristöön ja luontoon.

3. Digitaalisissa ympäristöissä:

- Teknologiaa voidaan hyödyntää oppimisessa esimerkiksi yksilöllisten oppimispolkujen tukemiseksi, mutta sen ei tule korvata vuorovaikutusta ja inhimillisyyttä.

Keskustelijat ajattelivat, että tulevaisuuden peruskoulussa oppimista pitäisi tuottaa seuraavin tavoin:

1. Monipuolisilla ja joustavilla menetelmillä:

- Oppimisessa tulee hyödyntää erilaisia tapoja, kuten käytännön tekemistä, keskustelua, digitaalista oppimista, yhteistyöprojekteja ja itsenäistä työskentelyä.

2. Kokemuksellisesti ja toiminnallisesti:

- Konkreettinen tekeminen, kuten rakentelu, leikit, käsityöt ja pelit, auttavat oppilaita sisäistämään oppimansa.

3. Dialogin kautta:

- Keskustelut, ajatusten vaihto ja vertaisoppiminen tukevat oppimista. Oppilaat hyötyvät vuorovaikutuksesta toisten kanssa.

4. Rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä:

- Kiireettömyys, psykologinen turvallisuus ja yhteisöllisyys ovat keskeisiä oppimisen edellytyksiä.

5. Oppilaan omien vahvuuksien ja kiinnostusten kautta:

- Oppimisen tulee lähteä oppilaan omasta motivaatiosta ja mielenkiinnosta. Tämä lisää merkityksellisyyttä ja motivaatiota.

MUUTOSTARPEET

Keskustelijoiden mukaan nykyistä peruskoulua on muutettava, koska se nykyisellään sisältää merkittäviä ongelmia: 1) Yhä useammat oppilaat kokevat koulussa ulkopuolisuutta, yksinäisyyttä ja motivaation puutetta. Mielen terveyden ongelmat, kuten ahdistus ja itsetunnon heikkeneminen, ovat yleistyneet.

Keskustelijoiden mielestä tätä voitaisiin ratkaista

- lisäämällä oppilaiden tukipalveluja, esimerkiksi lisäämällä koulupsykologien ja kuraattoreiden palveluja
- luomalla kiireettömämpi koulupäivä, jossa on aikaa palautumiselle ja syventymiselle
- panostamalla yhteisöllisyyteen ja ryhmähengen rakentamiseen

Ongelmana nousi esiin myös 2) yksilöllisyyden puute opetuksessa: Opetus ei huomioi riittävästi oppilaiden erilaisia oppimistyyliä, vahvuuksia ja tarpeita, eikä kaikille yhtenäinen oppimispolku ei tue oppilaiden yksilöllistä kehitystä. Myöskään oppilaat, joilla on erityistarpeita, eivät aina saa riittävää tukea.

Ratkaisuksi keskustelijat ehdottivat:

- opetusmenetelmien monipuolistamista tavoilla, jotka lisäävät oppilaiden mahdollisuuksia hyödyntää ja kehittää vahvuuksiaan
- resurssien lisäämistä erityisopetukseen ja oppimisen tukeen.

Muutostarpeena nähtiin myös se, että 3) oppiminen on menettänyt tai menettämässä merkityksensä. Monilla oppilailla on vaikeuksia löytää merkitystä oppimilleen asioille, motivaatio oppimiseen heikkenee, eivätkä opittavat sisällöt tunnu heistä relevanteilta.

Ratkaisuehdotuksena nousivat esiin seuraavat:

- Sidotaan opetus tiiviimmin oppilaiden elämään ja kiinnostuksen kohteisiin.
- Lisätään ilmiöpohjaista oppimista ja käytännön projekteja, jotka yhdistävät teorian ja käytännön.

Niin opettajien kuin oppilaiden kokemus nykyisestä peruskoulusta on loputon kiireen tunne. Keskustelijat nostivat yhtenä syynä tähän 4) opetussuunnitelmien laajuuden. Laajuus aikaansaa kiirettä, johtaa asioiden pintapuoliseen tarkasteluun, kun ei ole aikaa syventyä asioihin.

Ratkaisuna ehdotettiin opetussuunnitelmien laajuuden rajaamista valittuihin ydinasioihin ja taitoihin, joita halutaan peruskoulun varmuudella tuottavan oppilailleen. Koulussa tulee olla aikaa keskusteluille, pohdinnalle ja ajattelulle.

Myös teknologian käyttöön nähtiin liittyvän ongelmia: 5) Nykyisin teknologiaa käytetään usein ilman selkeää pedagogista tarkoitusta. Se voi myös syrjäyttää vuorovaikutuksen. Myös teknologissa taidoissa on toivomisen varaa. Osa oppilaista jää jälkeen, kun he eivät osaa käyttää digitaalisia välineitä. Teknologian käytön tulisikin tukea pedagogiikkaa ja digivälineiden käyttöä tulisi myös opettaa. Keskustelijat painottivat kuitenkin sosiaalisen vuorovaikutuksen ensisijaisuutta oppimisessa.

Nykyperuskoulun ongelmina nousi esiin tietysti myös 6) resurssien riittämättömyys. Opettajia ja muuta henkiöstöä on liian vähän suhteessa suhteessa oppilaiden tarpeisiin. Luokat ovat liian suuria, eikä yksilöllistä tukea ole mahdollista antaa. Ratkaisuksi löydetään raha, jota tarvitaan lisää (opettajat, erityisopettajat ja koulunkäynnin ohjaajat) palkkaamiseen.

- kohtaamiseen.

Myös 7) kodin ja koulun yhteistyössä on nykyperuskoulussa korjattavaa. Se on riittämätöntä, eivätkä vanhemmat aina tule oppilaiden oppimista kotona. Ratkaisuksi ehdotetaan tukea heikoimmassa asemassa oleville perheille sekä työpajojen pitämistä vanhemmille.

Nykykoulun huoliin lukeutuu myös se, että 8) Kasvava määrä oppilaita ei tunne kuuluvansa kouluun, mikä lisää syrjäytymisriskiä. Tämän korjaamiseksi haluttiin vahvistaa koulun roolia yhteisön keskuksena, esimerkiksi yhteisöllisten projektien kautta.